

KUNTOUTUSSÄÄTIÖ TUTKII OPISELIJOIDEN MIELENTERVEYS- KUNTOUTUKSEN TARVETTA JA SEN KOHDENTUMISTA

Opiskelijoiden mielenterveysongelmat riski syrjäytymiselle

Mielenterveysongelmat ovat opiskelijoilla yleisiä ja yksi keskeinen kuntoutuksen peruste. Jopa kolme neljästä mielenterveyden häiriöstä puhkeaa ennen 25 vuoden ikää (Kessler ym. 2005). Mielenterveysongelmat lisäävät opintojen keskeyttämisriskiä (Haapakorva ym. 2018, Mikkonen ym. 2018), mikä taas altistaa nuoren putoamiselle koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle sekä pidempiaikaisille toimeentulo- ja terveysongelmille (esim. Scott ym. 2013, Rikala 2018). Mielenterveysongelmat ovatkin yhteydessä erilaisiin opiskeluaasteisiin ja sosiaalisiin vaikeuksiin (Kaltiala-Heino ym. 2010, Korkeamäki ym. 2015, Harkko ym. 2019). Lisäksi ne ovat yksi merkittävä syrjäytymisen ja pitkäaikaisen työkyvyttömyyden riskitekijöistä (Mattila-Holoppa 2018, Myrskylä 2011).

Mielenterveyden häiriöt ovat yleisempiä nuoruusiässä, naisilla, matalasti koulutetuilla, työttömillä, alhaisissa tuloluokissa ja alemmassa sosioekonomisessa asemassa olevilla, eronneilla ja naimattomilla (Fryers ym. 2005, Maughan 2002, Pirkola ym. 2005, Suvisaari ym. 2009). Kielteiset lapsuudenkokemukset ja koulukiusaaminen ovat masennuksen riskitekijöitä (Markku-

la & Suvisaari 2017). Väestöryhmittäiset erot vaihtelevat hieman tutkitun sairauden mukaan, ja eri tekijöiden välillä on havaittu yhteisvaikutusta (Maughan 2002).

Kuntoutuksella ehkäistään mielenterveysongelmien aiheuttamia haittoja

Mielenterveyden häiriöiden haittoihin voidaan vaikuttaa kuntoutuksella ja tukemalla nuorten opiskelua ja työelämään siirtymistä. Kelan järjestämän ammatillisen kuntoutuksen ja kuntoutuspsykoterapian tavoitteena on työllistyminen, työelämässä pysyminen ja työhön paluu, kuntoutuspsykoterapiassa ja vuodesta 2014 myös ammatillisessa kuntoutuksessa opiskelukyvyyn palauttaminen ja opintojen edistyminen. Kela tarjoaa monipuolisesti pääasiassa ryhmämuotoista tukea nuorten mielenterveyden ongelmiin myös OPI-, Nuppu- ja Itu-kuntoutuspalveluilla. (Kela 2019, Harkko ym. 2019.)

Ongelmat hoitoon ja kuntoutukseen haakeutumisessa ovat keskeisiä kuntoutuksen kohdentumisen ja oikea-aikaisuuden kannalta. Esimerkiksi OPI-kuntoutuksen arviointitutkimuksessa havaittiin, että vaikka kuntoutus koettiin kohderyhmän kannalta toimivaksi, nuorten saaminen kuntoutuksen pariin oli vaikeaa (Harkko ym. 2019). Aiem-

man tutkimuksen perusteella on mahdollista, että mielenterveysongelmiin liittyvän stigman ja palveluiden saatavuuden ohella myös erilaiset sosioekonomiset tekijät voivat vaikuttaa hoidon piiriin ja kuntoutukseen hakeutumiseen.

Kuntoutuksen kohdentumisesta ja vaikutuksista on vähän tietoa

Kuntoutuksen kohdentumista väestöryhmittäin mielenterveyden häiriöitä omaavilla on Suomessa tutkittu vähän. Lähinnä tutkimuksissa on huomioitu ikä, sukupuoli ja sairastavuus (Kehusmaa & Mäki 2002) tai pääasiallinen toiminta (Repo ym. 2003). Mielenterveyssyistä ammatilliseen kuntoutukseen on havaittu valikoituvan nuoria, joilla on suuri syrjäytymisriski (Pensola ym. 2012), kun taas harkinnanvaraiseen kuntoutukseen hakeutuminen oli yhteydessä hyvään sosiaaliseen asemaan (Pensola ym. 2012, Repo ym. 2004). Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden käytön on havaittu olevan yhteydessä tuloihin, perherakenteeseen ja äidin koulutukseen, kun tarvetekijät on huomioitu (Wu ym. 2001, Sturm ym. 2003). Opiskelijat hakevat harkinnanvaraista kuntoutusta työllisiä useammin ja saavat myöntävän päätöksen hieman muita todennäköisemmin (Pensola ym. 2012).

Kelan psykoterapiakuntoutuksen vuonna 2002 päättäneillä kuntoutus oli työllistymisen kannalta tuloksellisinta nuorilla, joiden opiskelu- tai työtilanne oli selkeä psykoterapian alkaessa (Aaltonen & Lind 2008). Vuonna 2007 psykoterapiakuntoutuksen päättäneistä opiskelijat olivat suurin ryhmä. Työllistyminen oli todennäköisintä nuoremmissa ikäryhmissä, naisilla ja niillä, joilla oli muita vähemmän lääkekorvauksia ja sairauspäiviä. (Tuulio-Henriksson ym. 2014.)

Huolimatta mielenterveysongelmien vaikutuksesta opintoihin ja siten myös myöhempään elämään, nuoriin opiskelijoihin kohdistuvasta kuntoutuksesta ja kuntoutukseen osallistumisen vaikutuksesta opinnoista valmistumiseen ja työllistymiseen ei ole juurikaan tutkimustietoa. Myös mielenterveysoireilun yhteydestä koettuun opiskelukykyy on vähän tutkimustietoa.

Kuntoutussäätiö tutkii opiskelijoiden tarpeita ja kuntoutuksen kohdentumista

Kuntoutussäätiö toteuttaa vuosina 2019–2020 Kelan rahoittamana tutkimushankkeen *Mielenterveyden häiriöt ja opiskelu – opinnoissa koetut vaikeudet sekä kuntoutuksen tarve ja kohdentuminen opiskelijoilla*. Tutkimuksen päämääränä on selvittää Kelan järjestämän mielenterveysperustaisen kuntoutuksen kohdentumista opiskelijoilla sekä tarkastella kuntoutuksen yhteyttä valmistumiseen ja sen jälkeisiin jatkopolkuihin. Pääaineistona hyödynnetään yksilötasoista rekisteriaineistoa kaikista vuosina 1989–1994 syntyneistä (N = 398 000), joille on liitetty kuntoutus- ja sairastavuustietoja Kelan rekistereistä sekä tietoja opinnoista, työllisyydestä ja perhetaustasta Tilastokeskuksen rekistereistä. Lisäksi tutkimuksessa kartoitetaan valmiiden väestökyselyaineistojen avulla, millaisia opiskeluun liittyviä ongelmia mielenterveysoireiluun liittyy ja onko mielenterveysoireiluun saatu apua.

Tutkimus tuottaa uutta tietoa kuntoutuksen kohdentumisesta opiskelijoilla sekä opintoihin liittyvistä vaikeuksista mielenterveysoireita raportoivilla toisen asteen ja korkeasteen opiskelijoilla. Hankkeen tulokset julkaistaan vuosien 2020–2021 aikana.

Maari Parkkinen, VTM, tutkija, Kuntoutussäätiö

Johanna Korkeamäki, VTM, HuK, tutkija, Kuntoutussäätiö

Hanna Rinne, VTM, tutkija, Kuntoutussäätiö

Erja Poutiainen, FT, kliinisen neuropsykologian dosentti, neuropsykologi, johtava tutkija, Kuntoutussäätiö

Lähteet

- Aaltonen T, Lind J (2008) Miten työkyky muuttuu Kelan tukeman psykoterapiakuntoutuksen jälkeen? Rekisteriseuranta Kelan psykoterapiaa saaneiden työ- ja opiskelukyvystä vuosina 2002–2004. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 95. Kelan tutkimusosasto, Helsinki.
- Fryers T, Melzer D, Jenkins R, Brugha T (2005) The distribution of the common mental disorders: social inequalities in Europe. *Clin Pract Epidemiol Ment Health* 1, 14.
- Haapakorva P, Ristikari T, Kiilakoski T (2018) Toisen asteen opintojen keskeyttämisen taustatekijöitä. Julkaisussa: E Pekkarinen, S Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet*. Nuorisobarometri 2017.

- Julkaisuja (Nuorisotutkimusseura) 200. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. 167–177.
- Harkko J, Villa T, Korkeamäki J, Vaalaranta L, Poutiainen E (2019) Kuntoutus opintojen tukena. OPI-kuntoutuskurssien toteutuminen. Sosiaali- ja terveysturvan raportteja 19. Kela.
- Kaltiala-Heino R, Ranta K, Fröjd S (2010) Nuorten mielenterveys koulumaailmassa. *Duodecim* 126, 17, 2033–2039.
- Kehusmaa S, Mäki J (2002) Kuntoutuksen taloudelliset vaikutukset. Tuki- ja liikuntaelinsairauden tai mielenterveyden häiriön vuoksi kuntoutettujen terveysturvaetuudet Kelan rekistereissä. Kela, Helsinki.
- Kela (2019) Ohjaa ahdistunut tai masentunut nuori Kelan kuntoutuskurssille. Saatavissa: https://www.kela.fi/documents/10180/1547996/Kuntoutus_Nuppu_ja_ltu_kurssit.pdf/826da256-79f6-403c-89b9-b1ce56ac32da. Viitattu 21.1.2019.
- Kessler RC, Berglund P, Demler O, Jin R, Merikangas KR, Walters E (2005) Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of General Psychiatry* 62, 593–602.
- Korkeamäki J, Haikonen H, Poutiainen E (2015) Opiskeluvalmennuksen kirjallisuuskatsaus. Kelan kehittämishankkeiden julkaisuja http://www.kela.fi/kehittamistoiminta_tuloksia
- Markkula N, Suvisaari J (2017) Masennushäiriöiden esiintyvyys, riskitekijät ja ennuste. *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 133, 3, 275–82.
- Mattila-Holappa P (2018) Mental health and labour market participation among young adults. Helsinki: The Social Insurance Institution of Finland, *Studies in social security and health* 152.
- Maughan B (2002) Depression and psychological distress: a life course perspective. A life course approach to women's health. Kuhn, Diana; Hardy, Rebecca, Oxford University Press.
- Mikkonen J, Moustgaard H, Remes H, Martikainen P (2018) The population impact of childhood health conditions on dropout from upper-secondary education. *The Journal of Pediatrics* 196, 283–290.
- Myrskylä P (2011) Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 12.
- Pensola T, Kesseli K, Shemeikka R, Rinne H, Notkola V (2012) Kuntoutukseen? Sosioekonomiset tekijät Kelan kuntoutukseen hakemisessa ja myönnytyksessä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 86. Helsinki.
- Pirkola SP, Isometsä E, Suvisaari J, Aro H, Joukamaa M, Poikolainen K, Koskinen S, Aromaa A, Lönnqvist JK (2005) DSM-IV mood-, anxiety- and alcohol use disorders and their comorbidity in the Finnish general population – results from the Health 2000 Study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol* 40, 1, 1–10.
- Repo E, Hukkamäki R, Melkas T, Alanko A, Eggert M, Häivä J, Pylkkänen K, Renlund C, Roine M (2003) Psykoterapia kuntoutuksena. Lääkärinlausuntojen laadun arviointi. Kela, Helsinki.
- Repo E, Melkas T, Hukkamäki R, Eggert M, Häivä J, Pylkkänen K, Renlund C, Roine M (2004) Psykoterapia kuntoutuksena – kyselytutkimus hoidon toteutumisesta. *Psychiatria fennica* 35 (Supplementum 1).
- Rikala S (2018) Masennus, työkyvyttömyys ja sosiaalinen eriarvoisuus nuorten aikuisten elämäntilanteissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 83, 2.
- Scott J, Flower D, McGorry P ym. (2013) Adolescents and young adults who are not in employment, education, or training. *British Medical Journal* 9, 347, 1–3.
- Sturm R, Ringel JS, Andreyeva T (2003) Geographic disparities in children's mental health care. *Pediatrics* 112, 4, e308.
- Suvisaari J, Aalto-Setälä T, Tuulio-Henriksson A ym. (2009) Mental disorders in young adulthood. *Psychological Medicine* 39, 287–299.
- Tuulio-Henriksson A, Heino P, Toikka T, Autti-Rämö I (2014) Kelan työ- ja opiskelukykyä tukeva kuntoutuspsykoterapia toteutuu eri kestoisena. *Kuntoutus* 2014, 3, 5–17.
- Wu P, Hoven CW, Cohen P, Liu X, Moore RE, Tiet Q, Okezie N, Wicks J, Bird HR (2001) Factors associated with use of mental health services for depression by children and adolescents. *Psychiatr Serv* 52, 2, 189–95.